

присвятив творчості Шевченка понад 80 композицій. Пісні стали народними.

Український народ любить співати «Заповіт», «Реве та стогне Дніпр широкий...».

Звучить запис співу «Реве та стогне...». Діти записують асоціації до слова «Дніпро».

3. «Склади картину»

Учитель. А щоб дізнатися чи ви були уважними під час екскурсії для вас буде таке завдання: відповісти на запитання; відшукати правильну відповідь, записану на частинці картини; з'єднати частини, якщо відповіді правильні, – одержите картину до віршів Т.Г. Шевченка.

- Місце народження поета (*с. Моринці*)
- Соціальний стан у дитинстві (*кріпак*)
- Улюблене заняття у дитинстві (*малювання*)
- Хто допоміг викупити з кріпацтва (*художник Брюллов*)
- Сума викупу (*2500 рублів*)
- Який підручник написав для школярів (*Буквар южнорусский*)
- Скільки віршів входило до першого видання Кобзаря?
- Літературний псевдонім Шевченка (*Кобзар*)
- Скільки років був на засланні? (*10*)
- Скільки років прожив? (*47*)

Підсумок уроку.

1. Бесіда (метод «мікрофон»)

- Про кого ми сьогодні говорили на уроці
- Ким є Шевченко для України?
- Як називають Т.Г.Шевченка в народі?

- Які вірші Тараса Шевченка сьогодні звучали на уроці?
- Як Україна вшановує пам'ять Т.Шевченка?

2. Рефлексія уроку:

- Що для вас було цікавим на уроці?
- Що вас вразило на уроці?
- Що цінного взяли для себе?

3. Вчитель. Отже, діти, ми здійснили з вами подорож у далеке минуле, у часи, коли жив і працював Тарас Шевченко.....

Тож нехай вогонь його душі запалить у ваших серцях іскру віри, надії, любові до рідної землі, свого народу. (Запалюю знову свічку.)

VII. Домашнє завдання.

- Намалювати малюнки до тих творів, які найбільше сподобалися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шевченко Тарас Григорович. Кобзар. Харків: Аргумент принт, 2012. 495 с.
2. Список картин і малюнків Тараса Шевченка. URL: https://taras-shevchenko.com.ua/ua/roboty_list/spisok-hudozhnih-robit.htm
3. Анісов В., Середа Є. Літопис життя і творчості Т. Г. Шевченка. Київ:Дніпро,1976.
4. Большаков Л. Н. Шляхами великої долі. Київ: Веселка,1984.175с.
5. В сім'ї вольній, новій: Шевченківський збірник, 5 вид. Київ: Рад. письменник,1989. 371с.

Л.П. Гевці,

учитель початкових класів комунального закладу
«Золотоніська спеціальна школа Черкаської обласної ради»

ПОЕЗІЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА – ДЖЕРЕЛО ДУХОВНОСТІ І ПАТРІОТИЗМУ

РОЗРОБКА УРОКУ З ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ. 3 КЛАС

*Ми чуємо тебе, Кобзарю, крізь століття,
І голос твій нам душі окриля.*

*Встає в новій красі, забувши лихоліття,
Твоя, Тарасе, звільнена земля...».*

Василь Симоненко

Тема. Поетична творчість Тараса Шевченка. Вірші «Тече вода з-під явора», «Світає»

Мета: *формуванню ключові компетентності:*

- уміння вчитися – викликати інтерес до навчання, формувати почуття відповідальності за виконане завдання, готовність самостійно працювати, мати власну думку, обґрунтовувати її;
- соціальна – формувати навички роботи в парі, колективі;
- загальнокультурна – вчити толерантності, мовленнєвій культурі;
- інформаційно-комунікативна – уміння працювати з довідковою літературою, вибирати головне, вдосконалювати вміння аналізувати та використовувати інформацію з різних джерел, здійснювати комунікацію у групі та колективі;

формувати предметні компетентності:

- навчальна – поглиблювати знання дітей про життя і творчість Т.Г. Шевченка;
- розвивальна – розвивати естетичні почуття, мислення, уяву учнів;
- корекційна – коригувати пам'ять, увагу;
- виховна – виховувати через образне слово, музику почуття любові до України, свого народу, рідної мови; повагу до поета, його спадщини.

Обладнання: портрет Тараса Шевченка, картки для групової, парної, фронтальної роботи, аудіо запис вірша, підручник, карта Черкаської області, відеоматеріали до уроку, друковані вислови видатних людей про поета.

Тип уроку: інтерактивний урок з використанням ігрових форм навчання.

Хід уроку

I. Загальнокорекційний етап

1. Організаційна підготовка учнів до праці.

Продзвенів дзвінок,
Починається урок.
Працюватимем старанно,
Щоб почути у кінці,
Що у нашій третій класі
Дітки – просто молодці!

2. Нервово-психологічна підготовка учнів до уроку.

Ми прийшли сюди ... (навчатись).
Нам не можна... (лінуватись).
Слухаємо... (уважо).
Працюємо... (старанно).

II. Підготовка артикуляційного апарату до читання

1. Фонетична зарядка.

- Як капають дощові краплини?
- Як завиває вітер?
- Як шелестить листя під ногами?

2. Гра «Скоромовець». Прочитай скоромовку повільно, швидко, дуже швидко:

Дзижчить над житом жвавий жук,
Бо жовтий він вдягнув кожух.

3. Чистомовка. Прочитайте чистомовку, поступово прискорюючи темп.

Ант-ант-ант-
допоміг йому талант,
оду-оду-оду-
стати генієм народу.

III. Актуалізація опорних знань

Інтерактивна вправа «Асоціативний куц».

На дошці фіксуються відповіді дітей.

Учитель. Прослухайте вірш.

Ти мусиш нам співця назвати,
Адже умів лиш він один
Рабів німих так захищати.
А хто так оспівав, як він
Садок вишневий коло хати?
Д.Білоус

Учитель. Про кого цей вірш-загадка? Як називається такий вірш?

Тарас Шевченко

(Поет, мрійник, художник, маляр, невільник, сирота...)

IV. Повідомлення теми, мети та очікуваних результатів

Учитель. Чого очікуєте від цього уроку? (Відповіді учнів)

На цьому уроці ми:

- поведемо розмову про життя і творчість Т.Г. Шевченка;
- ознайомимося з новою поезією поета;
- відпрацюємо вміння виразно читати поезію;
- попрацюємо в парах і групах.

V. Сприймання і усвідомлення нового матеріалу

1. Слово вчителя. Свою розповідь я хочу розпочати з висловлювання Василя Симоненка «Ми чуємо тебе, Кобзарю, крізь століття, І голос твій нам душі окриля.

Встає в новій красі, забувши лихоліття,
Твоя, Тарасе, звільнена земля...».

Діти, ви народились на щедрій черкаській землі, яка славна історичними подіями, видатними іменами і яку називають духовним центром нашої Батьківщини.

Серед відомих земляків є ім'я, яке знають на всій планеті. Це – Тарас Шевченко, славнозвісний український поет і художник.

9 і 10 березня. Поруч стоять ці дати: день народження поета і день його смерті. Але між цими двома березневими датами – 47 років життя, сповнених боротьби і страждань.

Починаються Шевченківські дні. Ми звертаємось до творчості поета, який став славою і гордістю України. Тож нехай вогонь його душі (учень запалює свічку) запалить у ваших серцях іскру віри, надії, любові до рідної землі, до свого народу.

2. Технологія «Кожен навчас кожного».

Учитель. У кожного з вас по одному з фрагментів тексту. Протягом п'яти хвилин вам треба вивчити інформацію та підготуватися до передачі її іншим. Після спливу відведеного часу треба підвестися та, вільно рухаючись по класу, знайти собі співрозмовника; переказати йому зміст свого фрагмента та прослухати його повідомлення. У кінці уроку ми проведемо підсумковий тест.

1-й учень. «Дитинство Тараса».

Тарас Григорович Шевченко народився 9 березня 1814 року в Моринцях Звенигородського повіту Київської губернії (тепер Звенигородського району Черкаської області). Його батьки, як і тисячі тогочасних селян, були кріпаками – належали поміщикові Енгельгардту.

Коли Тарасові було близько двох років, родина переїхала у село Кирилівку, де й пройшло дитинство майбутнього поета. Батько, Григорій Іванович, і мати, Катерина Якимівна, щоденно гнули спину на панщині, важко працювали, щоб прогодувати шістьох дітей.

2-й учень. «Родовід».

Мати Тараса, Катря, була лагідної вдачі жінка, працююча, дбайлива, знала безліч народних пісень.

Батько, Григорій Іванович, умів читати, стельмахував (робив із дерева вози, колеса), а іноді й чумакувати доводилося (Чумаки – це люди, які торгували сіллю та рибою. А для цього їм доводилося їхати кількома возами в далеку подорож по товар). Батько іноді брав із собою і малого Тараса. Чимало почув і побачив тоді хлопець. Письменним був і дід по батькові Іван, розповіді якого дуже любив слухати малий онук.

3-й учень. «Ненька Катерина».

У Тараса були брати і сестри: Микита, Катерина, Марія, Ярина, Йосип. До сестер Тарас Шевченко почував особливу любов: вони були єдиними друзями дитинства. Старша Катерина була йому нянькою і як могла заміняла матір.

Не раз задумувався Тарас над тим, чи є край землі і чи далеко до нього.

4-й учень. «До дяка в науку...»

Коли Тарасові виповнилося 8 років, батько віддав його в «науку» до дяка. Дяк за найменшу провину карав своїх учнів різками. Пізніше Тарас згадував ту школу, куди привела його кріпацька доля.

Ти взяла мене маленького за руку
І хлопця в школу відвела
До п'яного дяка в науку.
Учися, серденько, колись
З нас будуть люди, - ти казала.

5-й учень. «Смерть матері».

Та недовго тривала Тарасова «наука». Несподіване горе випало на долю маленького хлопчика. Змучена важкою працею, померла мати.

Там матір доброю мою
Ще молодюю – у могилу
Нужда та праця положила.

6-й учень. «Смерть батька».

Незбаром після смерті матері раптово, застудившись у дорозі, помер батько. Вмираючи, він казав, що Тарасові маєтку не залишає, бо з нього буде або дуже велика людина, або велике ледащо. Одинадцятирічний хлопчик залишився сиротою, беззахисним і недоглянутим.

Там батько, плачучи з дітьми
(А ми малі були і голі),
Не витерпів лихої долі,
Умер на панщині!... А ми
Розлізлися межі людьми,
Мов мишенята. Я до школи,
Носити воду школярам...

7-й учень. «Життя нашого поета таке дивне...»

Тарас наймитує в школі, а потім наймається пасти громадську череду. Мине 20 років, і він з боєм, згадуватиме своє дитинство у вірші «Мені тринадцятий минало». Незважаючи на те, що народився Тарас в бідній кріпацькій сім'ї і дитинство його було тяжким і безрадісним ріс допитливим, кмітливим і розумним хлопчиком.

8-й учень. «Тарасова пісня».

Тяжкою була панська неволя, проте не тільки те й робили люди, що плакали та журились. Було чути їхні пісні, і жарти, і веселий гомін.

Звенигородщина – співучий куток України, в ньому Кирилівка не останнє в цьому село. Тарас Шевченко ще змалку купався у народних піснях. Батько сам чумакував, то й співав про них, чумаків, співає мати, тітка, співає Катря. Прийде вечір – усі вулиці в селі аж гудуть піснями. А почнуть грати в селі весілля – ціле море пісень. Сумних і веселих, до світанку – всяких. Тож не дивно, що ще до ладу говорити не навчившись, Тарас уже підспівував старшим. Почує пісню де-небудь, зразу запам'ятає всю од краю до краю, носиться з нею, виспівує – чи гуляє, чи робить що, поки інша пісня не закриє цієї.

9-й учень. «Шевченко і Лисянка».

Якось кирилівський дяк Богорський послав хлопця в Лисянку до дяка-малюра позичити цимбали і прохати на іменини. Той цимбалів не дав і на іменини приїхати не обіцяв. Шевченко застав лисянського дяка-малюра за роботою: він сидів у повітці і на дошці починав малювати якогось святого. Шевченко не йшов додому, став дивитись. І коли на мертвій дошці з-під пензля малюра виглянули людські очі, мов з туману, почало виявлятися живе обличчя, в хлопця аж мурашки пішли поза спиною: малюр видався йому за чарівника.

На вулиці, де проживав дяк Єфрем, в якого брав уроки малювання малий Тарас, створено історико-меморіальний комплекс «Тарасова криниця».

Біля колодязя стоїть пам'ятник юному Тарасові, виготовлений з бронзи, на якому він зображений у довгій свитці, без шапки і одягає на коромисло цебра з водою. Люди приходять подивитися на криницю. До пам'ятника Тарасу завжди кладуть живі квіти.

10-й учень. «Тарас Шевченко – художник».

Наступного року пан, узявши з собою й слуг, серед них – і Тараса, вирушив до Польщі та Литви, звідки пізніше переїхав до Петербурга. Там Енгельгарт віддав Шевченка в науку на чотири роки до художника Ширяєва – мати власного маляра при дворі тоді було дуже модно.

У Петербурзі сталася визначна подія в житті Шевченка: якийсь він зустрівся із земляком-художником Іваном Сошенком. Той перейнявся долею талановитого кріпака і з друзями, передовими людьми того часу, посприяв визволенню Тараса з неволі. Відомий художник Карл Брюллов намалював портрет поета Василя Жуковського. Портрет розіграли в лотерею й зібрали дві тисячі п'ятсот карбованців. За ці гроші пан погодився дати Шевченкові волю.

22 квітня 1838 року Тарас, який 24 роки був невільником-кріпаком, став вільною людиною. Відтоді він з головою занурюється в нове життя. Відвідує Академію мистецтв, багато читає, виявляє свій талант не тільки як художник, а і як поет. 1840 року виходить друком його перша книга «Кобзар».

11-й учень. «Вірші, що стали піснями».

За доносом провокатора, Шевченка було заарештовано. У нього знайшли «бунтівливі» вірші. Дуже жорстким було покарання: 10 років заслання рядовим солдатом із заборобою писати й малювати.

Але... зболена душа не могла мовчати – писав і малював.

Поет писав:

О думи мої! О славо злая!
За тебе марно я в чужому краю
Караюсь, мучуся,... але не каюсь.

Багато віршів Т.Г. Шевченка стали піснями. Композитори різних країн світу написали музику на його вірші. А український композитор М. Лисенко написав музику більше ніж на 100 творів Кобзаря.

Сам Тарас без пісні не міг жити. Він мав гарний голос, знав безліч гарних народних пісень.

За роботою поет завжди тихенько наспівував, зачаровуючи товаришів.

Шевченко був не лише поетом, не лише художником, він був Кобзарем!

Туга за рідною природою, рідним краєм звучить у його віршах, що стали піснями.

12-й учень. «Уклін тобі Тарасе».

Після повернення з останньої подорожі Україною 1859 року Тарас Шевченко весь час хворів. Проте він і далі багато й плідно працював.

9 березня 1861 року, в день народження поета, його вітали численні друзі – як особисто, так і телеграмами з різних міст України. Тарас Григорович зустрічав гостей зовсім хворий. А вранці наступного дня, почуваючись краще, пішов у майстерню домальовувати портрет. Раптово йому стало зле. О 5 годині 30 хвилин серце поета перестало битись.

Тарас Шевченко прожив 47 років, з них 24 роки він був кріпаком, 10 років – на засланні.

Спочатку поет знайшов спочинок на Смоленському кладовищі в Петербурзі. Але ще до заслання Шевченко написав «Заповіт», у якому просив поховати його «на Україні милій». Виконуючи волю поета, друзі домоглися його перепоховання у Каневі на Чернечій горі. Ця знаменна подія сталася 22 травня 1861 року. Отож, наша рідна черкаська земля й породила найславнішого сина України, й прийняла його в себе на вічний спочинок.

Попри тяжку долю, невлаштований побут, роки неволі, Шевченко створив чимало літературних шедеврів. Це насамперед збірка поетичних творів «Кобзар», яку він постійно поповнював до останніх місяців життя.

Крім того, митець залишив малярський спадок: 835 різних за жанром картин, з яких більше сотні – портрети.

3. Підсумок роботи в групах.

Через десять хвилин учні займають місця. Обговорення проходить за такими питаннями: Скількох співрозмовників ви вислухали? Що було легше: розповідати чи слухати?

4. Рухова хвилинка.

Руханка під музику.

5. Читання віршів вчителем (як варіант прослухати аудіо-запис).

Слайд 1. Пригадай! Вірш – короткий поетичний твір поділений на рядки, що римуються. Рима – співзвучне закінчення слів у віршованих рядках.

6. Читаю, досліджую мовленнєві явища.

Дізнайся лексичне значення слів із тлумачного словничка, переглянувши презентацію.

Прочитай слова та сполучення слів у колонках, поступово прискорюючи темп. Відтвори з пам'яті.

Тлумачний словничок

Явір – дерево родини Кленові.

Верболіз – кущ, або дерево, що росте у вологих місцях.

Осока – болотна трава.

Ряска – трав'яниста рослина, яка покриває стоячі води.

з-під явора	плугатарі
верболози	хлюпошуться
поміж осокою	вишневий
ряску	вечірня

7. Самостійне читання віршів учнями (мовчки). Пригадайте поради щодо виразного читання віршів.

Слайд 2. Щоб красиво продекламувати вірш треба зрозуміти настрій поетичного твору і почуття мовця та намагатися передати їх під час декламування.

Індивідуальна робота із учнями. Читання букваря.

8. Бесіда-обговорення прочитаного.

- Поміркуй, яку місцевість змалював поет у цьому уривку.

- Чому тополі нагадують сторожів?
- З яким настроєм слід читати вірш?
- Чому Тарас Шевченко так часто описував у своїх творах калину, вербу, явір?

Слово вчителя. Тарас Григорович дуже любив Україну, її струнку тополі, верби над ставками. Особливо любив калину й часто згадував її у віршах, адже це одна з найчарівніших рослин-символів України. У «Кобзарі» слово калина вжито 385 разів.

VI. Фізкультхвилинка Релаксація під музику.

VII. Корекція набутих знань

1. Гра «Безперервний ланцюжок» (Учні читають по одному реченню).

2. Технологія «У майстерні художника». Робота в парах.

Створіть свій словесний малюнок за змістом вірша «Тече вода з-під явора».

3. Вибіркове списування. Робота в групах.

Перша група: записати в робочий зошит із вірша «Тече вода з-під явора» іменники з прийменниками.

Друга група: доберіть із уривка «Світає» римовані слова, додайте свої.

Світає – (палає).

Мріють – (зеленіють).

4. Тест.

Перевіримо, що ви запам'ятали з розповіді про життя Т.Г.Шевченка.

1. У якій сім'ї народився Т.Г. Шевченко?

- а) у заможній;
- б) у кріпацькій;
- в) у дворянській.

2. Хто няньчив Тараса?

- а) Мама;
- б) старша сестра Катерина;
- в) дідусь.

3. Т.Г. Шевченко народився

- а) у Моринцях;
- б) у Черкасах;
- в) у Каневі.

4. Яким ріс Тарас?

- а) Безтурботним, балакучим;
- б) допитливим, кмітливим;
- в) егоїстичним, заздрисним.

5. Якою була наука в дяковій школі?

- а) Цікавою;
- б) нудною, тяжкою;
- в) радісною.

6. У скільки років хлопчик залишився круглим сиротою?

- а) У 8;
- б) в 13;
- в) в 11.

7. Ким мріяв стати Тарас?

- а) Малярем;
- б) співаком;
- в) письменником.

8. Поштовхом до написання Т. Шевченком вірша «Заповіт» стала

- а) старість;
- б) хвороба;
- в) можливість заявити про себе.

9. Про яку пору доби йдеться в уривку вірша «Світає»?

- а) Ранок;
- б) день;
- в) вечір.

10. Хто зустрічає сонечко?

- а) Журавлик;
- б) синичка;
- в) соловейко.

11. Який кущ пишається над водою?

- а) Малина;
- б) калина;
- в) смородина.

12. 3-під якого дерева тече вода?

- а) Явора;
- б) тополі;
- в) верби.

5. Перевірка роботи учнів.

Ключ до тесту:

- 1. б)
- 2. б)
- 3. а)
- 4. б)
- 5. б)
- 6. в)
- 7. а)
- 8. б)
- 9. а)
- 10. в)
- 11. б)
- 12. а)

Хто задоволений своїм результатом? Молодці!

6. Творча робота. Робота в четвірках.

Завдання: до кожної букви доберіть найкращі слова, які б характеризували Т.Шевченка.

- Т – талановитий
- а – активний
- р – романтичний, рішучий
- а – авторитетний
- с – сором'язливий, скромний
- Ш – швидкий, шокує
- е – енергійний, емоційний
- в – великий, вільний, видатний
- ч – чемний, чесний, чуйний
- е – ерудований
- н – наполегливий, непокірний
- к – красномовний
- о – обдарований, особливий

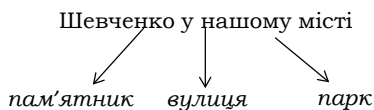
7. Перегляд презентації.

Учитель. У світі встановлено 1384 пам'ятники Тарасові Шевченку. Серед них 1256 пам'ятників в Україні, 128 – у 35 країнах світу.

Перший пам'ятник було встановлено в Харкові. Найвищий з усіх – у місті Ковелі.

Поміркуй, чому українському поетові встановлено пам'ятники по всьому світу?

8. Робота з картою (фрагмент карти Черкаської області).

Учитель. Знайди на карті місце, де народився Тарас Шевченко. Покажи село, де пройшли дитячі роки поета.

VIII. Підсумок уроку. Рефлексія

Учитель. Наш урок наближається до кінця. Скажіть, що вас вразило найбільше?

- Про що нове ви дізналися про життя поета?
- Гронування.
- Чи є у нашому місті місця, пов'язані з ім'ям Тараса Шевченка?

Учитель. Чи цікаво було вчитися на сьогоднішньому уроці?

Пам'ятайте, любі діти! Більше 200 років ми, черкащани, пишаємося тим, що є земляками найвидатнішого українського поета, духовного батька нашої нації Тараса Шевченка.

Тарас Григорович, хоч і не мав родини, проте дуже любив дітей, за першої ж нагоди з радістю

спілкувався з ними, намагався захистити від людської жорстокості чи байдужості, присвятив їм найліричніші, найтепліші свої поетичні рядки.

З новими творами ви будете ознайомлюватися на уроках літературного читання.

Діти, любіть Україну, як любив її поет. Читайте Тарасові твори і ваша мова буде гарною, чарівною, барвистою, бо українська мова – одна з найкращих мов світу.

Нехай на вашому шляху завжди будуть поруч Шевченкова пристрасть, Шевченкова мужність і невмируще слово!

Технологія «Незакінчене речення»

Закінчіть речення:

Я думаю, що ...

Я переконаний у тому, що ...

Я не сумніваюся в тому, що...

Закінчити наш урок я хочу висловом Тараса Шевченка

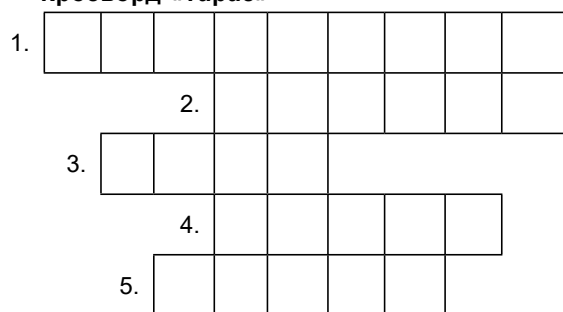
«Свою Україну любіть,
Любіть її... во время люте,
В останню тяжкую минуту
За неї Господа моліть.»

X. Домашнє завдання

Виразно читати вірші на с.116-117 підручника.

Розгадати кросворд.

Кросворд «Тарас»

Хто хлюпоче у воді між осокою?

Який кущ пишається над водою?

3-під якого дерева тече вода?

Куди вийшли погуляти батько й мати?

Що ловить у воді качечка?

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кращі конспекти уроків із читання: 1-4 класи / Упоряд. Т.А. Дубіч. Тернопіль-Харків: Ранок, 2011. 144с. (Серія «Відкритий урок»)
2. Стребна О.В., Соценко А.О. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи. Харків: Основа, 2006.176с.
3. Шейко Г.К. Інноваційні методи роботи у початковій школі. Харків: Ранок, 2008.208с. (Серія «Педагогічна майстерня»)
4. Шевченко Т. Кобзарик. За сонцем хмаронька пливе...: Для молод. шк. Віку / Упоряд., О.Пугачевська, І.Косенко, В.Пахаренко. Черкаси: Видавець О.Вовчок, 2013.104с.
5. Вірш "Тече вода з під явора" слухати аудіо. Тарас Шевченко. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=plWPt8F6IHs>
6. Музей Тараса Шевченка в Моринцях. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=KcQ5chkSZRg>
7. Моринці - колиска Шевченка Онлайн екскурсія. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=jGBJdPUEI9E>